

20/12/1993 Tarih ve 48/134 Sayılı Genel Kurul Kararı: İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması İçin Ulusal Kurumlar

Genel Kurul,

İnsan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına yönelik ulusal kurumlara ilişkin ilgili kararları; özellikle 4 Aralık 1986 tarih ve 41/129 sayılı ve 17 Aralık 1991 tarih ve 46/124 sayılı kararları ile İnsan Hakları Komisyonununun 10 Mart 1988 tarih ve 1987/40 sayılı¹, 10 Mart 1988 tarih ve 1988/72 sayılı², 7 Mart 1989 tarih ve 1989/52 sayılı³, 7 Mart 1990 tarih ve 1990/73 sayılı⁴, 5 Mart 1991 tarih ve 1991/27 sayılı⁵, 3 Mart 1992 tarih ve 1992/54 sayılı⁶ kararlarını hatırlatarak ve 9 Mart 1993 tarih ve 1993/55 sayılı⁷ Komisyon kararını not ederek; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi⁸, insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeleri⁹ ve insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve riayetin güçlendirilmesine ilişkin diğer uluslararası belgelerin önemine vurgu yaparak;

Uluslararası insan hakları standartlarının etkinliğini sağlamak amacıyla, ulusal düzeyde uygun düzenlemelerin yapılmasına öncelik verilmesi gerektiğini beyan ederek;

Ulusal insan hakları kurumlarının, insan hakları ve temel özgürlüklerinin geliştirilmesi ve korunması ve bu hak ve özgürlükler konusunda kamusal farkındalık yaratılması ve geliştirilmesi konusunda oynayabileceği önemli role inanarak;

Birleşmiş Milletlerin, bilgi ve deneyim paylaşımı için bir takas merkezi gibi hareket ederek ulusal kurumların geliştirilmesi konusunda bir iletken rolü üstlenebileceğini kabul ederek;

Bu açıdan; 14 Aralık 1978 tarih ve 33/46 sayılı Genel Kurul kararıyla kabul edilen insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin ulusal ve yerel kurumların yapı ve işlevlerine yönelik yönlendirici esasları hatırd tutarak;

İnsan Hakları Dünya Konferansı'nın 2-6 Kasım 1992'de Tunus'ta gerçekleştirilen Afrika Bölgesel Toplantısı'nda, San Jose'de 18-22 Ocak 1993'te gerçekleştirilen Latin Amerika ve

---

¹ 1/ See Official Records of the Economic and Social Council, 1987, Supplement No. 5 and corrigenda (E/1987/18 and Corr.1 and 2), chap. II, sect. A.

² 2/ Ibid., 1988, Supplement No. 2 and corrigendum (E/1988/12 and Corr.1), chap. II, sect. A.

³ 3/ Ibid., 1989, Supplement No. 2 (E/1989/20), chap. II, sect. A.

⁴ 4/ Ibid., 1990, Supplement No. 2 and corrigendum (E/1990/22 and Corr.1), chap. II, sect. A.

⁵ / Ibid., 1991, Supplement No. 2 (E/1991/22), chap. II, sect. A.

⁶ 6/ Ibid., 1992, Supplement No. 2 (E/1992/22), chap. II, sect. A.

⁷ 7/ Ibid., 1993, Supplement No. 3 (E/1993/23), chap. II, sect. A.

⁸ Resolution 217 A (III).

⁹ Resolution 2200 A (XXI), annex.

Karayıpler Bölgesel Toplantısı'nda, Bangkok'ta 29 Mart-2 Nisan 1993'te gerçekleştirilen Asya Bölgesel Toplantısı'nda, 30 Eylül- 2 Ekim 1992'de Ottawa'da gerçekleştirilen İnsan Hakları Kurumlarına İlişkin Milletler Çalıştayı'nda ve 26-28 Ocak 1993'te Jakarta'da insan hakları meselelerine ilişkin olarak gerçekleştirilen Asya ve Pasifik Bölgesi Çalıştayı'nda gösterilen ve ulusal kurumların kurulması ve güçlendirilmesi konusunda giderek artan ilgi ve yakın zamanda bazı üye devletlerce insan haklarının geliştirilmesi ve korunması amacıyla ulusal kurum kurma kararlarının ilanı memnuniyetle karşılanarak;

İnsan Hakları Dünya Konferansı'nın, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasında ulusal kurumların oynadığı önemli ve yapıcı rolü, özellikle yetkili makamlara tavsiyede bulunma kapasitesini, insan hakları ihlallerinin giderilmesi, insan hakları bilgisi ve insan hakları eğitiminin yaygınlaştırılmasında oynadığı rolü yeniden teyit ettiği Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı'nı¹⁰ akılda tutarak;

Dünya genelinde, insan haklarının ulusal düzeyde geliştirilmesi ve korunması için kabul edilen farklı yaklaşımları not ederek, tüm insan haklarının evrenselliği, bölünmezliği ve birbiriyle bağlılığını vurgulayarak ve insan hakları ve temel özgürlüklerine evrensel saygı ve riayetin geliştirilmesi yönünde bu tür yaklaşımların değerini vurgulayarak ve kabul ederek;

1. Genel Sekreterin, 17 Aralık 1991 tarih ve 46/124 sayılı Genel Kurul kararına uygun olarak hazırladığı güncellenmiş raporu¹¹ memnuniyetle not eder;
2. İnsan haklarının geliştirilmesi ve korunması için ulusal mevzuata uygun etkili ulusal kurumların geliştirilmesini ve kurumların üyeliğinde çoğulculuğun ve kurumların bağımsızlığının sağlanmasının önemini yeniden teyit eder;
3. Üye devletleri, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için ulusal kurum kurmaları, mevcut bir kurum olması halindeyse güçlendirilmeleri yönünde ve bu unsurların ulusal kalkınma planlarına dahil edilmelerini teşvik eder;
4. Üye devletlerin insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kurumlarını, Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı ile ilgili uluslararası belgelerde sayılan insan haklarına yönelik tüm ihlallerinin önlenmesi ve ihlallerle mücadele konusunda teşvik eder;
5. Sekreterliğin İnsan Hakları Merkezinden, Birleşmiş Milletler ve ulusal kurumlar arasında işbirliğinin, özellikle İnsan Hakları Kamu Enformasyon Dünya Kampanyası

---

¹⁰ A/CONF.157/24 (Part I), chap. III.

¹¹ A/48/340.

- çerçevesi de dahil olmak üzere, danışmanlık hizmetleri ve teknik destek ile bilgi ve eğitim alanında artırılması yönünde çabalarının sürdürülmesini talep eder;
6. İnsan Hakları Merkezinden ayrıca, ilgili devletlerin talebi doğrultusunda, İnsan Hakları Alanında Birleşmiş Milletler Danışma Hizmetleri ve Teknik Yardım Gönüllü Fonu kapsamındaki mevcut kaynakların kullanılmasına ilişkin yerleşik usullere dayanılarak Birleşmiş Milletler insan hakları dokümantasyon ve eğitim merkezleri kurmasını talep eder;
  7. Genel Sekreterden, insan hakları dokümantasyon ve ulusal eğitim merkezlerinin yanı sıra insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için ulusal kurumların kurulması ve güçlendirilmesi yönünde üye Devletlerden gelen yardım taleplerine, insan hakları alanında danışmanlık hizmetleri ve teknik işbirliği programı bağlamında olumlu yanıt vermesini talep eder;
  8. Tüm üye devletleri, bu gibi ulusal kurumların kurulması ve etkili işleyişi konusunda bilgi ve deneyim paylaşımının geliştirilmesi için uygun adımları atması konusunda teşvik eder;
  9. Ulusal kurumların, Birleşmiş Milletler himayesi altında hazırlanan ya da gerçekleştirilen insan hakları materyalleri ve diğer kamu bilgilendirme etkinliklerinin yayılmasındaki aracı rolünü onaylar;
  10. İnsan Hakları Merkezi himayesinde, Aralık 1993'te, Tunus'ta, özellikle ulusal kurumların işbirliği ve güçlendirilmesine yönelik teknik desteğin yolları ve olanaklarının incelenmesi ve ulusal kurumlarla ilgili tüm meselelerin incelenmesinin sürdürülmesi amacıyla organize edilen devam toplantısını memnuniyetle karşılar;
  11. Bu kararın ekindeki, ulusal kurumların statüsüne ilişkin ilkeleri de memnuniyetle karşılar;
  12. Bu ilkeler doğrultusunda ulusal kurumların kurulması ve geliştirilmesini teşvik eder ve her devletin ulusal düzeyde kendi ihtiyaçlarına uygun çerçeveyi seçme hakkı olduğunu kabul eder;
  13. Genel Sekreterden, bu kararın uygulanmasına ilişkin olarak, Genel Kurula ellinci oturumunda rapor sunulmasını talep eder.

EK

Ulusal Kurumların Statüsüne İlişkin İlkeler

Yetki ve Sorumluluklar

1. Bir ulusal kurum insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin yetkilerle donatılır.
2. Ulusal kuruma, olabildiğince geniş bir görev alanı, oluşumunu ve yetki alanını belirleyen anayasal ya da yasal bir metinde açık şekilde verilir.
3. Bir ulusal kurum, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdaki sorumluluklara sahiptir:
  - a. Hükümet, parlamento ya da diğer yetkili bir makama, ilgili makamın talebi üzerine veya bir konuyu daha üst merci tarafından gönderilmeksizin inceleme yetkisini kullanarak, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgili herhangi bir konu hakkında, tavsiye niteliğinde görüş, tavsiye, teklif ve rapor sunmak; ulusal kurum bunu kamuya duyurmaya karar verebilir; ulusal kuruma mahsus diğer görevlerin yanı sıra bu görüş, tavsiye, teklif ve raporlar aşağıdaki alanlarla ilintili olacaktır:
    - i. İnsan haklarının korunmasını muhafaza etme ve geliştirmeyi amaçlayan her tür yasal ve idari hükümler ile yargısal örgütlenmeyle ilişkin hükümler. Bu bağlamda, ulusal kurum yürürlükteki yasaları, idari hükümleri, buna ek olarak yasa taslak ve tasarılarını inceler, bu düzenlemelerin temel insan hakları ilkelerine uygun olmasını sağlamak amacıyla uygun bulduğu tavsiyelerde bulunur; gerekli olması halinde, yeni bir yasa hazırlanmasını, yürürlükteki yasanın değiştirilmesini, yeni idari tedbirlerin alınmasını veya var olanların değiştirilmesini tavsiye eder.
    - ii. Ele almaya karar verdiği her türlü insan hakkı ihlali durumu.
    - iii. İnsan haklarının ulusal düzeydeki durumu konusunda genel olarak ve daha özel konulara ilişkin raporlar hazırlamak.
    - iv. Hükümetin dikkatini ülkenin herhangi bir yerinde gerçekleşen insan hakkı ihlali durumlarına çekmek ve bu tür durumlara son verecek girişimler için tekliflerde bulunmak, gerekmesi halinde hükümetin duruşu ve tepkisi konusunda görüş açıklamak.
  - b. Ulusal mevzuat ve uygulamalarla, devletin taraf olduğu uluslararası insan hakları belgelerinin uyumlaştırılmasını ve etkili uygulanmasını geliştirmek ve sağlamak.

- c. Yukarıda belirtilen belgelerin onaylanmasını veya bu belgelere katılmayı teşvik etmek ve bunların uygulanmasını sağlamak.
- d. Sözleşme yükümlülükleri gereğince Birleşmiş Milletler organları ve komitelerine ve bölgesel kurumlara sunulması istenen raporlara katkı sağlamak, gerektiği durumlarda bağımsızlıklarının gereklerine uygun olarak konu hakkında görüş bildirmek.
- e. Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler sistemi içerisindeki diğer tüm örgütlerle, bölgesel kuruluşlar ve diğer ülkelerin insan haklarının geliştirilmesi ve korunması alanlarında yetkili olan ulusal kurumlarıyla işbirliği yapmak.
- f. İnsan haklarının öğretilmesi ve araştırılmasına ilişkin programların oluşturulmasına yardımcı olmak ve bunların okul, üniversite ve profesyonel çevrelerde yürütülmesinde yer almak.
- g. Özellikle bilgi ve eğitim aracılığıyla ve tüm medya organlarının kullanımıyla, kamusal farkındalığı artırarak, insan hakları ve özellikle ırksal ayrımcılık olmak üzere her tür ayrımcılıkla mücadele çabalarını kamuoyuna duyurmak.

Oluşum, Bağımsızlık ve Çoğulculuğun Garantileri

1. Ulusal kurumun oluşumu ve seçim ya da başka bir yolla gerçekleştirilsin, üyelerinin tayini özellikle:
  - a. İnsan hakları ve ırksal ayrımcılıkla mücadelede sorumluluk alan sivil toplum örgütleri, sendikalar, avukat, doktor, gazeteci ve önde gelen bilim insanlarının örgütleri gibi sosyal ve meslek örgütlerinin;
  - b. Felsefi ve dini düşünce akımlarının;
  - c. Üniversiteler ve nitelikli uzmanların;
  - d. Parlamentonun;
  - e. Devlet kurumlarının (bunların dahil edilmesi durumunda, bu kuruluşların temsilcileri görüşmelere yalnızca tavsiye yetkisi ile katılmalıdır) temsilcileri ile etkili işbirliği yapılmasını sağlayacak yetkilerin bulunması ya da bunların doğrudan kurumda bulundurulması yoluyla, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması alanında yer alan sosyal güçlerin (sivil toplumun) çoğulcu temsilini

sağlamaya yönelik gerekli tüm güvencelere olanak sağlayan usullere uygun olarak gerçekleştirilir.

2. Ulusal kurum, etkinliklerini sorunsuz şekilde gerçekleştirebileceği altyapıya, özellikle de yeterli mali kaynağa sahip olmalıdır. Bu mali kaynağın amacı, kurumun Hükümetten bağımsız olmasını ve bağımsızlığını etkileyebilecek bir mali kontrole konu olmaması için kendi personel ve tesislerine sahip olmasını sağlamaktır.
3. Ulusal kurumun üyelerine, olmaması halinde gerçek bir bağımsızlıktan söz edilmesi mümkün olmayacak görev güvencesini sağlamak amacıyla, atamaları görev süresini belirten resmi bir kararla yapılır. Kurum üyeliğinin çoğulculuğu sağlanmak koşuluyla bu görevlendirme yenilenebilir.

Çalışma Yöntemleri

Çalışması çerçevesinde, ulusal kurum:

- a. Hükümet tarafından sunulan veya bir üye ya da dilekçe sahibinin teklifi üzerine daha üst makama sevk olmadan gündemine aldığı, kendi yetki alanına giren her meseleyi özgürce mütalaa eder;
- b. Yetki alanına giren durumları değerlendirmek için gerekli bütün kişileri dinler, her bilgi ve belgeyi toplar;
- c. Özellikle kendi görüş ve önerilerini duyurmak amacıyla, doğrudan ya da her tür basın organı aracılığıyla kamuoyuna seslenir;
- d. Düzenli olarak ve gerekmesi halinde usulüne uygun olarak bir araya gelmesinin ardından tüm üyelerinin katılımıyla toplanır;
- e. Gerektiğinde üyelerinden çalışma grupları oluşturur ve işlevlerini yerine getirmede yardımcı olması amacıyla yerel veya bölgesel birimler kurar;
- f. Yargısal olsun ya da olmasın, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasından sorumlu kuruluşlarla müzakereleri sürdürür (özellikle ombudsmanlar, arabulucular ve benzer kurumlar);
- g. Sivil toplum örgütlerinin, ulusal kurumun çalışmalarını genişletmekte oynadığı temel rolü gözeterek, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması, ekonomik ve sosyal kalkınma, ırkçılıkla mücadele, özellikle kırılgan grupların (özellikle çocuklar, göçmen işçiler, mülteciler, fiziksel ve zihinsel engelliler)

korunmasına ya da özel alanlara adanmış sivil toplum örgütleriyle ilişkilerini geliştirir.

Yarı Yargısal Yetkilerle Donatılmış Komisyonların Statüsüne İlişkin Ek İlkeler

Bir ulusal kurum, bireysel durumlara ilişkin şikayet ve dilekçeleri dinleme ve değerlendirmekle yetkilendirilebilir. Vakalar kurumun önüne; bizzat bireyler, temsilcileri, üçüncü kişiler, sivil toplum örgütleri, sendikalar veya temsil gücüne sahip diğer örgütlerce getirilebilir. Bu gibi durumlarda, komisyonların diğer yetkilerine ilişkin yukarıda belirtilen ilkeler de göz ardı edilmeden, onlara verilen işlevler aşağıdaki ilkelere dayandırılabilir:

- a. Uzlaştırma yoluyla veya yasayla çizilmiş sınırlar dahilinde bağlayıcı kararlar veya gerektiğinde gizlilik esasına dayalı olarak dostane çözüm aramak;
- b. Dilekçe sahibini hakları, özellikle kendisine uygun giderim yolları konusunda bilgilendirmek ve onun bu yollara erişimini güçlendirmek;
- c. Tüm şikayet veya dilekçeleri dinlemek veya yasayla belirlenen sınırlar çerçevesinde bunları yetkili diğer makamlara yönlendirmek;
- d. Özellikle haklarını aramak için başvuruda bulunan kişilerin karşılaştıkları güçlüklerle zemin hazırlaması durumunda, yetkili makamlara özellikle yasalarda, diğer düzenlemelerde ve idari uygulamalarda değişiklik ve reform teklifinde bulunma yoluyla tavsiyelerde bulunmak.